

ניצחון בחוץ, הפסד בפנים! איך מרפאים את העם?

חודש ניסן מתקרב לסימומו והמשיח לא הגיע. עופפנו בשמים, רוחנו התרוממנו לפסגות של אמונה, עינינו ראו ניסים שלא נראו דורות, אבל הגאולה מתמהמהת ועוד לא בא הקץ למכאובינו. מה עוד יכולנו לעשות כדי להביא משיח בפועל ממש?

אולי: להדר בראיית הטוב של עם ישראל. להפוך למשימה את תפילתו של הנועם אלימלך: "שנראה במעלת חברינו" ולהרים את החלק היפה בעם ישראל.

אנחנו נמצאים בסיטואציה כואבת ומורכבת הידועה לכולנו: אנחנו מנצחים את הגויים, אבל ח"ו מפסידים ליהודים. בתוכנו קם מחסום שחוצה את עמנו לשני קטבים. הדבר היותר גרוע הוא, שפושא בנו נגע נורא של השמצת האחר וכינויו בתיאגים גרועים שלא ידעו אבותינו.

הדבר הקטן שכל אחת ואחת מאיתנו יכולים לעשות הוא לעצור את התפשטות הרוע. להיאבק בדעות טעות, אבל לא להתייאש מהטועים עצמם ולא להגדיר אותם באמירות מוחלטות חסרות תקווה. תמורת זאת, למצוא את הדרך להדגיש את הפונטציאל של יהודי לשוב ולתקן את מעשיו.

הבה נקדיש את השיעור לכוחה המיסטי של מילה טובה ולשינוי שהיא מחוללת למעלה ולמטה. בקוראנו שתי פרשיות שעוסקות בחומרתו של לשון הרע, ובעומדנו בימי העומר בהם אבליים על מותם של תלמידי רבי עקיבא, שמתו בחנק משום שדיברו לשון הרע כמובא במהרש"א, נצא למסע תיקון של דיבור טוב על האחר ונביא גאולה בקרוב ממש.

נפתח עם קושיה גדולה בפרשיות השבוע: למה המצורע צד ציפור מהטבע כדי להיטהר ואז משלח אותה בחזרה אל הטבע? או שישחוט אותה כמו ששחט את רעותה או שלא יצוד אותה לכתחילה?

הפרשה הראשונה שנקרא השבת, "תזריע", עוסקת בדיאגנוזה של החולי. אדם שרואה נגע בבית, בבגד או על עור בשרו – הולך אל הכהן שבדק את הנגע ומסגיר אותו. הפרשה השנייה, "מצורע", עוסקת בטהרת המצורע מטומאתו. אחרי שהמצורע שב בתשובה והנגע הנורא סר ממנו – עליו לעבור טקס היטהרות מהנגע, ואחריו להמתין שבעה ימים ולהביא קורבנות ככפרה על חטאו.

1. ויקרא יד: זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו... ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע: וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב: ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים... ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזב וטבל אותם ואת הצפר החיה בדם הצפר השחטה על המים החיים והזה על המטהר מן הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח את הצפר החיה על פני השדה.

תהליך טהרת המצורע הוא ייחודי ופלאי ואין כמותו. בעוד שהמצורע מביא בהמשך קורבן חטאת על חטאו ועמו שני בני יונה כנהוג בקורבנות אחרים ושניהם נשחטים, הנה תהליך טהרת המצורע שקודם להבאת הקורבנות, כולל שני שינויים בולטים. ראשית, עליו להביא שני "ציפורי דרור" מהטבע, שדרות מחוץ לעיר, שנאמר "ושלח את הציפור החיה על פני השדה". ציפורים ולא יונים, והציפורים חייבות להיות חופשיות. שנית: במעמד הטהרה עצמו הוא שוחט ציפור אחת וטובל את השנייה בדמה ואז משחרר את השנייה החיה בחזרה אל הטבע, חופשייה כמו שהייתה.

בנוגע לעצם הבאת ציפורים ולא יונים, מצטט רש"י את דרשת חז"ל:

רש"י: לפי שהנגעים באים על לשון הרע, שהוא מעשה פיטפוי דברים, לפיכך הוזקקו לצפרים לטהרתו, צפרים שמפטפין תמיד בציפוף קול.

אבל למה שתי ציפורים? ומדוע לצוד אותה מהטבע אם מתכוון לשחרר אותה לחופשי?

שפתי כהן: למה שתים? היה מספיק אותה שהיא נשחטת?

מפרשים רבים הולכים באותה דרך שנסללת כבר בזוהר הקדוש בפרשתנו:

זוהר תזריע: כמה שעונשו של אדם בגלל מילה רעה, כך עונשו בגלל מילה טובה שבאה לידי ולא אמר. שכן הוא פגם לאותו רוח מדברת, שנתקנה לדבר למעלה ולדבר למטה, והכול בקדושה. כל שכן אם העם הולכים בדרך עקומה והוא היה יכול לדבר איתן ולהוכיח להם ושתק ולא דיבר. כמו שכתוב (תהלים): 'נאלמתי דומיה, החשיתי מטוב, וכאבי נעכר' [סובל מכאוב כי החשה מדיבור טוב].

הזוהר מטיל פצצה: אדם נענש מהשמים על קמצנות במילה טובה במעלת חברו. לכן המצורע צריך שני מיני כפרה: אחד על שדיבר רע והזיק לחבירו, ושני על שכאשר דיבר רע – לא דיבר טוב וזה אסון לא פחות גדול. לכן ציפור אחת נשחטת כנגד הדיבורים הרעים שצריכים להיעלם לחלוטין, ואילו ציפור שנייה משולחת לחופשי, כרמז לכך שתכלית הדיבור היא להיות באופן הנכון והמועיל.

הזוהר מפרט: "הוא פגם לאותה רוח מדברת, שנתקנה לדבר למעלה ולדבר למטה". הדיבור הטוב נועד להשפיע למעלה – בין אדם למקום, ולהשפיע למטה – בין אדם לחבירו ולכן הפגימה עצומה.

טרם ניכנס לעומק העניין ונראה את גודל השפעת הדיבור הטוב למעלה ולמטה, נוכיח את דברי הזוהר מפרשתנו גופא. השאלה עולה: מהיכן למד הזוהר שאדם נענש על דיבור טוב שלא דיבר על חברו? הרי הפרשה עוסקת בחומרת הדיבור הרע ואינה אומרת מילה על מעלת הדיבור הטוב?

הרבי מביא הוכחה נפלאה מהמשך הפרשה. הרבי אינו מדבר על הזוהר הזה, אבל מוכיח עקרונית מגוף הפרשה את כוחו וחשיבותו של הדיבור הטוב.

אחרי פרשה שלמה שעוסקת בדינו החמור של המצורע, ההשפלה שלו ובידודו מחוץ למחנה, התורה עוברת לדבר על נגעי בתים וכאן פותחת התורה בסגנון חגיגי, כאילו הולכים לחלק מתנות.

2. יד, לו: כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזתה, ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם.

זה אותו סגנון עליז שמספר על המצווה הגדולה של הביכורים – "כי תבוא אל הארץ אשר ה"א נותן לך נחלה". נשווה את הלשון עם מקרי הצרעת הקודמים, שמבטאים הפתעה נוראה: **יג, ב:** אדם כי יהיה בעור בשרו. **לח:** ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם. **מז:** והבגד כי יהיה בו נגע.

המלבי"ם מחדד את התמיהה בכך שלשון "נתינה" הוא תמיד להענקה טובה או לפחות לתכלית טובה: "כשתדקדק תמצא שעל הדברים היוצאים מגזירת ה', לא יאמר לשון 'נתינה'. רק אם הם לטוב או [לפחות] לתכלית טובה, כמו 'וה' נתן קולות וברד' [שהם לתכלית טובה]".

הסגנון האופטימי והמילים החיוביות, מביאים את רש"י להשיב בהפתעה:

רש"י: בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם. לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, ועל ידי הנגע נותץ הבית ומוצאן.

מעת שיצאו ישראל ממצרים ועמי הארץ נרעשו מהנסים שליוו אותם וידעו שהם עתידים לחזור הביתה, לארץ ישראל, נערכו האמוריים לכך והטמינו את זהבם בקירות הבתים (שמא בסופו של דבר לא יגיעו ישראל או יגורשו ויסולקו מבתיהם והאמוריים יוכלו לשוב אליהם). וכך בעקבות הצרעת ונתיצת הבתים, ישראל מוצאים את המטמונים והאוצרות.

וכלום לא ברור: איך פרשת לשון הרע הפכה לפרשת זכיה בלוטו? הרי הנושא הוא מדבר לשון הרע חמור, שלא שעה לכל האזהרות עם ההסגרים הראשונים בבית ולא שב בתשובה עד שנאלצו לנתץ את ביתו לחלוטין. על מה מגיע לו שכר עצום?

רמז נפלא אפשר למצוא בדיוק הלשון של רש"י: בעוד שלשון הפסוק הוא "כי תבאו אל ארץ כנען", והכוונה הפשוטה היא לבתים שנמצאים בכל שטחי ארץ ישראל, על כל שבע העמים שגרו שם לפניו, רש"י תוחם את ההבטחה לאזור קטן ומוגדר: "לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב". היינו שרק בני ארצו של סיחון מלך האמורי, שישבו מעבר לירדן, הטמינו אוצרותיהם.

אפשר לבאר בפשטות:

ליקוטי שיחות לב/93: השייכות המיוחדת של 'אמוריים' לכאן, מובנת מהמפורש לעיל בהבטחת הארץ בברית בין הבתרים: 'דור רביעי ישוב הנה כי לא שלם עון האמורי עד הנה', היינו שקביעות זמן השיבה לארץ, תלויה בשלם עון האמורי. ומכיון שבזמן יציאת מצרים, כבר היה דור רביעי בישראל מאז שיצאו מהארץ, ידעו האמוריים [בבירור] שעוונם נשלם והגיע זמנם להיות משתלחים מארצם.

לאמוריים היה **סימן ברור** מתי יהיה כיבוש ארצם: כשייוולד דור רביעי בישראל מאז שעזבו את הארץ. וכיון שהושלם דור רביעי ויצאו ממצרים, האמוריים נערכו לכיבוש ארצם. משא"כ שאר אומות לא ידעו בבירור מתי יבואו לכובשם ולא מיהרו להטמין ממונם. (ומה שלכתחילה הזכיר הקב"ה דווקא את האמורי, הוא משום שעוונם נשלם לפני כל האומות וכיבושם היה הראשון על ידי משה עצמו).

אמנם הרבי מוסיף כי בעומק הדברים, דיוק הלשון "האמורי", מבטא את הסוד העמוק של מציאת האוצר: בתום פרשיות קשות העוסקות בחומרת הדיבור הרע, התורה משלימה את הפאזל ואומרת שהתיקון נמצא ב"אמירות הטובות". ה"אמורי" **טומן בחובו אוצרות**.

הקב"ה פונה אל החוטא שביתו נותץ ואומר: עכשיו הגיעה ההזדמנות שלך. אחרי שאיבדת את הנכס היקר בעולם - את הבית שלך, דע שהמשבר יכול להפוך להזדמנות. כח **האמירה** - כוח הדיבור - טומן מטמוניות אדירות של זהב ויכול לשנות את העולם, למעלה ולמטה. הדרישה מיהודי איננה רק להימנע מדיבור רע, אלא ללכת אל הקצה השני ולדבר טוב ועוד יותר טוב על זולתו.

לקוטי שיחות שם/97: בפירוש רש"י ישנם פירושים נפלאים על דרך הרמז והסוד, וכך בשינוי זה בין 'כנעניים' ל'אמוריים': נגעים באים על אמירה רעה ... וזה גם עניינה של קליפת ה'אמורי' שכתב רבינו הזקן 'שאמורי לשון אמירה ודיבור ... וברוב דברים לא יחדל פשע', אמנם לאידך דווקא בבתי האמוריים נמצאו מטמוניות של זהב כי תכלית הכוונה בענין הנגעים אינה רק לבטל ולשלול שיחת הרשעים, אלא להפוך את כח הדיבור מאמורי דלעומת זה לאמירה ודיבור של קדושה, 'אשר לקחת מיד האמורי', שעל ידי אמירות ודיבורים טובים וקדושים מגלים המטמוניות בנפש.

הבה נחפור לעומקו של הדיבור הטוב ונראה את היכולת המיסטית שלו לשנות הכול למעלה ולמטה.

ב. נפתח עם מדרש חזק אודות ההשתוקקות של הקב"ה לשמוע מילים טובות מישראל על ישראל:

3. ויקרא רבה ב,ה: אמר רבי יהודה בר סימון, משל לאחד שהיה עושה עטרה למלך. עבר אחד ואמר לו כל שאתה יכול לקבוע בה אבנים טובות ומרגליות קבע, זמרגדין קבע, מרגליות קבע, למה שעתידי ליתן בראשו של מלך. כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה: כל מה שאתה יכול לשבח את ישראל - שבח, לגדלן, ולפארן פאר, למה שאני עתיד להתפאר בהם, שנאמר 'ישראל אשר בך אתפאר'.

הצורף מכין את כתר המלך למסיבת ההכתרה החגיגית ומעטר אותו באבנים טובות. עבר שם אחד וקרא לו לא לחסוך באבנים טובות, משום שהאבנים יפארו את ראש המלך. כך אמר הקב"ה למשה: אל תחסוך בשבחים על ישראל, משום שהשבחים הם אבני הפאר בכתר המלך.

החידוש הגדול של המדרש הוא, שהקב"ה מתפאר בשבחים שאומרים ישראל על ישראל. הוא אינו פוסק את דין ישראל בעצמו, אלא מייחל לשמוע את השבחים מלמטה. הגמרא מספרת שני סיפורים מפעמים אודות עוצמת השינוי שמתחולל למעלה ממילים טובות שנשמעות למטה.

חגיגה טו,ב: אשכחיה רבה בר שילא לאליהו, אמר לו: מאי קא עביד הקב"ה? אמר לו: קאמר שמעתא מפיהם של כל החכמים ומפיו של רבי מאיר אינו אומר, משום שהוא לומד שמועות מ'אחר' [אלישע בן אבויה]. אמר רבה לאליהו: רבי מאיר רימון מצא - תוכו אכל וקליפתו זרק [שכל ישראל מלאים מצוות כרימון ולכן אוכל את תוכו של 'אחר', שהם מעשיו הטובים ושמועותיו הטובות]. אמר לו אליהו: השתא קאמר [הקב"ה] 'מאיר בני אומר'.

לאידך, סיפור נורא לצד השני, על העדר מילה טובה שמנעה הצלת חיים: הגמרא (בבא קמא נ) מספרת על אדם גדול בשם "נחוניא חופר שיחים". באותם ימים לא היו צינורות שהוליקו מים אל

הבתים, והיו מכינים בורות, סדים אותם בסיד והגשם היה נאגר בתוכם. נחוניה היה חופר בורות במעלה הדרך לירושלים, כדי שעולי הרגלים ישתו מים ולא יאמרו קשה הדרך לירושלים.

פעם נפלה בתו של נחוניה לתוך בור כזה והייתה בסכנת חיים. באו אצל רבי חנינא בן דוסא שהיה "כעבד לפני המלך שיכול להיכנס בכל שעה", ואמר להם: "שלום לה, אל תדאגו". באו אחרי שעה עם צעקות שלא שומעים הגה מהבור. אמר להם: "שלום לילדה, אל תדאגו". שעה שלישית יצאה בשלום. אמרה הילדה, שראתה זקן רכוב על אילו של יצחק אבינו והוציא אותה מהבור. זה אברהם, איש החסד, שרכב על האיל של בנו והציל את אנשי החסד.

חזרו לרבי חנינא בן דוסא ושאלו: "נביא אתה? אמר להם: לא נביא ולא בן נביא, אבל אמרתי, דבר שאותו צדיק מצטער בו - ייכשל בו זרעו?!". וכי רבי נחוניה יינזק מהחסד שעושה בחפירת הבורות?!

ממשיכה הגמרא בדבר נורא: "אעפ"כ מת בנו בצמא, שנאמר (תהילים נ-ג) 'וסביביו נשערה מאד', מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה". אבל מה קרה לטענה של רבי חנינא בן דוסא?

שיטה מקובצת: בבתו של נחוניא חופר שיחין, שכאשר רחב"ד לימד עליה זכות ואמר 'דבר שנצטער אותו צדיק יכשל בו זרעו', תקף עלתה מן הבור, ואילו בנו מת בצמא, **שלא היה מי שילמד זכות.**

הסיפור עם הבן, אירע לאחר הסתלקותו של רבי חנינא בן דוסא ולא היה מי שילמד זכות על נחוניה חופר שיחים. כך שדין האדם מוכרע למטה ולא למעלה.

ואם יבוא היצר ויערער על הראיות: אלו מדברות בגדולי עולם כרבה בר שילא שמשוחח עם אליהו הנביא כידיד, וכן ברבי חנינא בן דוסא, אבל מי אמר שהקב"ה מבזבז את זמנו על פסקי דין של אנשים פשוטים כערכנו? הקשיבו לסיפור הבא:

בראשית ימי השופטים, התמודד עם ישראל עם פיגועים ומלחמות מצד עמי המזרח. המדיינים והעמלקים פרצו את הגבולות ושפכו דם יהודי. מלאך ה' התגלה אל "גדעון בן יואש" והתעניין מה נשמע? איך החיים? גדעון התפרץ בזעקות של כאב על המצב של עם ישראל: למה ה' עזב אותנו? המלאך נדהם מדברי הסניגוריה של גדעון והכריז: "לך בכוחך זה והושע את ישראל".

בואו נבדוק מי היה גדעון, ומה הייתה הרמה הרוחנית שלו, שהמלאך נדהם מדברי הסניגוריה שלו?

שופטים ו, יג: ויאמר אליו גדעון בי אדני, ויש ה' עמנו? ולמה מצאתנו כל זאת? ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו ה' ועתה נטשנו ה' ויתננו בכף מדיון.

רש"י: 'אשר סיפרו לנו אבותינו' - פסח היה ואמש קרא לי אבא את ההלל ושמעתיו שהיה אומר 'בצאת ישראל ממצרים' ואילו עתה נטשנו. אם צדיקים היו אבותינו, יעשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו, כשם שעשה להם חנם - כן יעשה לנו.

מדובר על איש פשוט ביותר, שאינו בקי בסיפור יציאת מצרים. הוא מצטט את הסיפור הבסיסי שכל ילד מכיר, בשמו של אביו. גרוע מכך: גדעון היה בן עובד אלילים, כמסופר שם שאביו עבד עבודה זרה וגדעון הצטווה להרוס את המזבח בחצר המשפחה. רק סדר פסח הוא חיבב ולימד לבנו. אולם כאשר בור כזה משמיע לימוד זכות על ישראל, זה מספיק כדי למנותו לגואל.

מסיק מכאן המדרש עד כמה משתוקק הקב"ה לפאר את הכתר שלו עם דברי שבח **שבאים מלמטה:**

תנחומא דברים: 'ושפטו את העם משפט צדק' - מגדעון בן יואש, שבימיו היו ישראל בצרה והיה הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות ולא מצא, שהיה הדור דל במצות ובמעשים. כיון שגדעון לימד עליהם זכות, מיד נגלה המלאך ואמר 'לך בכחך זה'.

למדנו את כוחו של כל אדם לחולל טוב עבור חבירו למעלה. לכן אם שומעים על פלוני שחווה קשיים בפרנסה, צריכים לומר: "רבש"ע, אדם נדיב כזה יהיה לו קשיים של פרנסה? אדם שמוסר עצמו למשפחתו יהיה חולה ח"ו? אדם שמלמד תורה יהיה בצער מילדיו שתקועים בשידוכים?!"

עד כאן דובר על הכוח לחולל שינוי "למעלה". אבל הובא לעיל מהזוהר, שכוח הדיבור נועד לחולל טוב למעלה ולמטה. הבה נמשיך עם כוח הדיבור לשנות את העולם הזה.

ראשית, הדיבור פועל באופן מיסטי באוויר העולם ומועיל לאותו אדם שמדברים עליו ואפילו אינו יודע מהדיבור. שנית וקל וחומר, שהדיבור פועל טוב כאשר מחמיאים לו בפניו ומרוממים את רוחו.

נתחיל עם עוצמת הדיבור המיסטי שפועל מרחוק על האדם המדובר. למדנו בשבת האחרונה את דבריו המפורסמים של יהושע בן פרחיה: "הוי דן את כל האדם לכף זכות".

מול פרשת רכילות המתפרסמת כאש בשדה קוצים, עלינו לעצור, לנשום עמוק, ולדון את הנאשם לכף זכות. סתם יהודי הוא "בחזקת כשרות" ונוטה לבחור טוב ולכן עלינו לומר בפה כי הפרשה המהדהדת עתידה להתברר כחשד שווא.

עולה השאלה, איך אפשר לדון לזכות את "כל האדם", כלשון המשנה? הרי העולם מלא באנשים נצלנים שלא עוצרים באדם וכיצד ננקוט שהם התכוונו לטובה בשעה שסביר שהתכוונו לרעה? וכי יש מצווה להיות נאיביים ולהאמין בבדיות?!

באמת, הרמב"ם ורבינו יונה מצמצמים את ההוראה למקרים שהסבירות נוטה לזכות. כמו אדם צדיק שהנהגתו חיובית או במעשה אפור שיכול להתפרש לכאן ולכאן. אבל באדם רשע שצבר חזקת התנהגות פושעת או במעשה שנראה רע מוחלט - אין טעם להיתמם ולדון לכף זכות.

אבל לשון המשנה הוא "והוי דן את כל האדם לכף זכות"? הרבי כותב (ליקוטי שיחות כז/165) פתרון משנה חיים. הרבי לא רק נאה דרש, אלא היה דוגמה מופלאה של יישום הגישה. דיון "לכף זכות" פירושו, לראות את האדם שמאחורי החטא ולהאמין שהוא גדול מהחטא שלו.

ההוראה אינה מדברת על מה שהיה, אלא על מה שיהיה וקוראת לתת לו צ'אנס ולהאמין באפשרות לצאת לדרך חדשה. יהושע בן פרחיה אינו קורא לטייח את המציאות ולהכחיש את מה שקרה, אלא לומר בפה מלא כי החטא הוא רק בחירה שגויה בפזיזות של רגע ואינו מאפיין את הרצון המהותי שלו. כאשר מכריזים בפה – הדבר מעורר באופן מיסטי את הטוב העמוק של החוטא ומציף בו את הטוב.

אולי זה עומק המשפט: "הוי דן את כל האדם לכף זכות". כלומר, לדון את "כל האדם", את מכלול הנפש האלוקית הטהורה שאינה נסדקת ואינה מצטלקת ונשאת תמיד קשורה איתו יתברך, כפי שהייתה קודם ירידתה לעולם. לכן יהודי אינו חוטא בלב שלם. כבר בשעת החטא, חלק ממנו בוכה וכואב את הבחירה השגויה ומכאן הכוח להניח את העבר מאחור ולשוב ולתקן¹.

אבל כיצד הדברים מועילים לאותו אדם שאינו יודע אפילו מדברי הסניגוריה? מכאן מוכיח הרבי שם, שכוח הדיבור מותיר רושם באוויר העולם ומועיל לאותו אדם בצורה רחוקה. הקב"ה ברא את העולם עם דיבור ודיבור יוצר מציאות. וכך הדיבור הטוב יפרוץ דרכים של חסד לאותו אדם.

בהערה² הובאו שני סיפורים מדהימים אודות כוח הדיבור לפעול בצידו השני של העולם.

¹ הבחירה "לדון לכף זכות", נעשית קלה יותר לאור פרשנות האדמו"ר הצמח צדק (דרך מצוותיך, סוף מצוות אהבת ישראל) על המצווה "ואהבת לרעך כמוך":

"כמוך", פירוש, להפעיל כלפי הזולת את אותה טקטיקת אהבה שאני מפעיל כלפי עצמי. כשאני חוטא, אני מתמלא ברגשות סניגוריה עצמיים. אני מבודד את החטא ויודע כי הוא מנוגד לרצון העמוק שלי. הכשל אינו יותר מהתפרצות רגשית תזזיתית, שאויבת ומכסה על הטוב המהותי שבי.

כך עלי להתייחס לטעויות של הזולת. כאשר האחר חוטא, ראוי להחליף בין הדמויות ולשאול: "אילו הוא היה אני - כיצד הייתי מפרש זאת?". ברגע אחד, האוויר יטוהר בחסד ושפע אהבה.

² 1. בשנת תש"ו, 1946, נפתח פתח צר לבריחה מרוסיה הקומוניסטית. הממשלה הפולנית שאפה להחזיר את האזרחים הפולניים שברחו לרוסיה בעת המלחמה, ופתחה לתקופה קצרה את הגבול בין רוסיה לפולין באזור לבוב (למברג). יהודי רוסיה הבינו שקורה נס חד פעמי שלא יחזור על עצמו. הזדמנות נדירה לפרוץ את מסך הברזל. קמה קבוצת חסידים נועזים והחלו לזייף ניירות פולניים, כדי להוציא כמה שיותר אנשים מרוסיה. פעם התחוללה דרמה בגבול: ברל וחנה גורביץ', שהיו בסך הכול חצי שנה אחרי נישואיהם, עמדו בתחנת הרכבת והתכוונו לעלות יחד על הרכבת לפולניה. חנה החזיקה ניירות פולניים, ואילו בערל היה אמור לקבל

ואם כך פועלים הדברים באופן רוחני ונסתר, קל וחומר וכל שכן, שהם מאירים את עומק הטוב שבו כאשר הם נאמרים לו ובפניו.

הזכרנו כמה פעמים את עובדת המחמאות לנח. האדם המוחמא ביותר בכל התנ"ך הוא נח. "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח. ויאמר אלוקים לנח כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה". זו סידרת שבחים שאפילו אברהם ומשה לא זכו לה.

מה טוב בנח? והרי היה רק צדיק "בדורותיו"?

הבאנו בעבר רעיון חזק מהרבי: המחמאות נועדו להפוך את נח לצדיק. הן לא תיארו מצב קיים, אלא נועדו ליצור את המצב הקיים. נח אמור להתמודד נגד כל העולם ולבנות את התיבה. אבל נח לא התברך בתכונות של מנהיג מהפכן כמו אברהם ומשה. הוא בסך הכול היה צדיק יחסית לדורו השפל.

הדרך להפוך אותו לגדול היא לומר לו מילים גדולות. העובדה שמחמאותיו של נח נשמעו באוויר העולם וכל שכן שהוא שמע אותם בעצמו – חשפו מתוכו את העוצמות שהוא לא ידע מקיומו.

ג. נסיים בנקודה נפלאה, שכאילו נכתבה מראש עבור הדור הקרוע והמקוטב שלנו. למדנו בשבת בפרקי אבות (א, טו): "שמאי אומר, עשה תורתך קבע, אמור מעט ועשה הרבה והוי **מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות**".

נקרא שוב את ההיגד האחרון ונידהם: "שמאי אומר, הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות?". האם שמאי הוא המודל לקבלת "כל האדם" בסבר פנים יפות?!

הרי שמאי היה סמל החתירה לאמת, מנהיג תקיף שלא חת מפני איש וכאשר זיהה איש שמגלה פנים שלא כהלכה, דחה אותו בנחרצות? כך מספרת הגמרא (שבת לא) על שלושה גויים שהתעניינו ביהדות, אבל גילו חוסר רצינות מספקת ושמאי גירשם בעוז. הדוגמה המפורסמת היא מזה "שביקש ללמוד את כל התורה על רגל אחת", ושמאי חשש שמדובר בטיפוס 'רפורמטור', שמבקש לברור את

אותם בגבול, אבל זה שהיה אמור להביא אותם, לא הגיע. שוטרי ביקורת הגבולות התקרבו ולבערל אין ניירות. הוא היה בבעיה חמורה. ניירות פולניים אין לו, ואילו את העבר הרוסי הוא מחק. עוד רגע ייעצר ויישלח לסיביר. החל דיון נורא האם עליו לכתוב במהירות גט לחנה, כדי שהאישה הצעירה לא תישאר עגונה כל חייה. אך לא היה מי שיכתוב ואיך לכתוב והם הופרדו בכוח זה מזו.

הרכבת הביאה אותה ללודז' ומשם התגלגלה לפריז. היא שקעה בכאביה ובבכיותיה על החורבן שהפך אותה לאלמנה חיה. מדי בוקר הייתה יוצאת לעבודה במתפרה בעיר ולא מפסיקה למרר בבכי. היה אדם אחד שהבחינו בכאב שלה. שכן בשם ר' איצ'ה גולדין, ראה את הכאב והיה מקפיד לעודד אותה. בכל בוקר היו יוצאים יחד מהבנין, והוא היה מבטיח לה כי בעלה עוד יחזור. כמובן, המילים שלו היו חסרות בסיס, אבל היא פיתחה בהן תלות מוחלטת. היא הייתה מחכה לו למטה כדי לשמוע אותו מרגיע: "את תראי שהוא יחזור".

אחרי שנה וחצי, קרה נס. רוסייה חתמה על עסקת חילופי אסירים עם פולניה, ושחררה וגירשה מהמדינה 8 אנשים. באופן פלאי, ר' ברל גורביץ' היה אחד מהם. הוא הגיע לקרקוב, ומשם ללודז', ושם ניסה לברר האם מישהו זוכר לאן המשיכו היהודים שיצאו מרוסיה? היה שם איש עסקים אחד, שאמר כי הוא מכיר אדם אחד מכל מאות האנשים שיצאו מרוסיה. הוא מוכן לשלוח לו מכתב ואולי הוא יידע להוליך אותו אל רעייתו. לאדם הזה קוראים: "ר' איצ'ה גולדין"! כך זכה ר' איצ'ה להיות בעצמו מבשר הגאולה לאותה אישה.

2. הגברת הני קרניאל הייתה מחנכת דגולה בכפר חב"ד. פעם נקראה למשרה חינוכית מאתגרת במושב תקומה על יד נתיבות: לחנך תלמידות מרקע חברתי שבור, מסביבה עבריינית שהתנסו במעשי פשע. הגברת קרניאל התוודעה לסיפורי חיים מזעזעים ולבנות בוגרות שלא יודעות קרוא וכתוב. היא נתנה את כל הלב לכל אחת ורוב הבנות התקדמו בשנה הבאה למסגרת חינוכית רגילה.

הייתה תלמידה אחת שגדלה לאימא יהודייה וגבר ערבי והוא לא היה מוכן לשמוע על חינוך דתי. גברת קרניאל העזה ונסעה אליהם הביתה והוא צרח עליה שהוא יודע איפה היא גרה ואם עוד תופיע כאן – הוא יפגע בחייה. בצר לה כתבה מכתב לרבי ושאלה מה ביכולתה לעשות עבור אותה נערה? הרבי ענה: "לומר מדי יום את פרק התהלים המתאים לגיל שלה". במשך 14 שנים, יום אחרי יום, קראה הגברת קרניאל את פרק התהלים של אותה תלמידה וכל יום הולדת שלה, הייתה עוברת אל הפרק הבא.

פעם הזמן בעלה, הרב עמוס קרניאל, להנחות כינוס ילדים בבית חב"ד בזיכרון יעקב ולפתח התפרצה לבמה אישה מלווה בילדה כבת עשר. "אני מוכרחה לדבר איתך, אני מחפשת את אשתך זמן רב". זו הייתה אותה נערה והיא סיפרה כי התחנתה בעצמה עם בחור ערבי משטחי יו"ש וילדה את הילדה. יום אחד מזכרה בדמות של אותה מורה ולאט לאט פיתחה את דרכה לשוב הביתה.

החלקים המתיישרים בהיגיון ונעימים לקיום. שמאי לא חשב פעמיים וגירש אותו מפניו "באמת הבניין שבידו". כיצד, אם כן, שמאי הוא זה שמורה לקבל את "כל האדם" בסבר פנים יפות?

התמיהה גדולה יותר, לאור הדרך בה פעל עורך מסכת "אבות", רבי יהודה הנשיא. "רבי" בחר מכל תנא את ה"הוא היה אומר" שלו. את האמרות המהותיות שהיו "הוא", שאפיינו אותו ובקעו מעומק לבו ושליחותו בעולם. רבי היה יכול לצטט מאות אמרות בשמו של הלל הזקן, רבן יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא. אבל בחר אמרות ספורות מכל אחד מגדולי העולם הללו, את אלו שהיו ה"אני מאמין" שלו.

כיצד, אם כן, מה שנשאר מדמותו התקיפה וחותרת השלמות של שמאי, היא תנועת החסד והשלום של "מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות"?

הרבי מסביר (ליקוטי שיחות יז/114 ובהערה שם) כי התשובה נמצאת בגוף דברי המשנה: דברי שמאי מובאים כאן אחרי דברי הלל, בעוד שהכלל הקבוע בכל המשנה הוא הפוך: "שמאי מקמי הלל". מסדר המשנה מקדים תמיד להציג את גישת שמאי, משום שאנשי הלל היו "נוחים ועלובים" ואפשרו לאנשי שמאי לדבר לפנייהם.

מסדר מסכת "אבות" חורג ממנהגו ודוחה את דברי שמאי לאחרי הלל, כי שמאי עבר מהפך בסוף ימיו ואמר את מה שאמר **בעקבות הלל**. לאחר שראה את התוצאות המוצלחות מגישת החסד של הלל, השתכנע שדרך השלום מהירה יותר ומביאה אל היעד בקלות יותר. הגמרא מספרת שם כי שלוש הגויים שנדחו מפני שמאי ועברו להלל, סיכמו את החוויה שעברו: "קפדנותו של שמאי ביקשה לטורדנו מן העולם, ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה". כאשר שמאי ראה את קהילת גרי הצדק ובעלי התשובה שצמחה סביב הלל - עבר שינוי בעצמו.

כי המילים קובעות את המציאות בה נחיה. הלל לא היה פחות ירא שמים ואכפתי משמאי, אבל סבר שהדרך בה נתייחס לאחרים, קובעת את הדרך בה יתייחסו לעצמם ובחזרה אלינו. בכל אדם יש חלקים יפים וחלקים פחות יפים ואנו בוחרים מה להעצים בו. כאשר רואים בו זר ושונה וטורקים בפניו את הדלת, מעצימים את החלק המנוכר שבו והוא אומר לעצמו: "אם זה מה שאני - לפחות אעשה את זה טוב...". אבל כאשר פותחים את הדלת ומשדרים כי הוא אהוב ויקר ורוצה בעומק נפשו לקיים את כל התורה - האהבה מאחדת ומנצחת.

נסיים בסיפור מושלם (שמעתי מהרה"ח השליח שבתי סלבטיצקי): מוישי היה תלמיד שהוגדר כ"פרא אדם". הוא לא ישב על המקום יותר משתי דקות וכל הכיתה סבלה מנוכחותו. המורה ניסה להכיל אותו, אבל המנהל סבר שמוישי הוא חסר תקנה. מוישי נזרק מהמוסד החינוכי אל הרחוב.

חלפו שנים רבות, המנהל נכנס לבית הכנסת להתפלל שחרית וראה אדם ירא שמיים מתפלל בכוונה ונשאר אחרי התפילה ללמוד בריכוז. הפנים נראו לו מוכרות. "סלח לי", פנה המנהל, "אתה מוישי? התלמיד שהוצאתי מבית הספר? אני לא מאמין מה נהיה ממך. איך הגעת לאן שהגעת?"

"האמת היא שעברתי גלגולים רבים, עליות וירידות, אבל חזרתי בזכות המנחך של הכיתה לפני שנזרקתי. מאז שעזבתי את בית הספר, הוא מתקשר אליי כל יום שישי ולא מפספס אפילו ערב שבת אחד. הידיעה שמישהו חושב עליי ואכפת לו ממני, החזיקה אותי במעמקים הכי נמוכים של החיים".

המנהל מיהר להתקשר לאותו מורה: "שמעת מה מוישי אומר? בזכות הטלפון שלך הוא קם מההריסות ובנה משפחה! אני נדהם מההתמדה להתקשר אליו מדי שבוע בלחץ של ערב שבת".

הגיע תורו של המורה להיות מופתע: "ככה מוישי סיפר?! אני בהלם. הוא מעולם לא ענה לי לטלפון. אני מתקשר אליו שנים והוא לא מרים. אני ממשיך לחייג בעקשנות מדי שבוע, כמו אל הקיר מולי. כנראה שאנשים שונים ממה שהם נראים..."

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' **שניאור** ורעייתו **יוכבד** שיחיו **מינסקי**
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב